

SOUBOR KVALIT STUDENTOVY PRÁCE NA DIDAKTICKÉ PRAXI Z LITERÁRNÍ VÝCHOVY / Z ČESKÉ LITERATURY

Sebehodnoticí a hodnoticí list pro studenty oboru Český jazyk a literatura, pro 1. a 2. st. ZŠ na PedF UK, prez. i komb. studia

Verze 9-2015. Soubor bude po ověření v praxi za rok 2015/2016 dále vylepšena.

Jméno studenta/studentky:

Jméno fakultního učitele/učitelky:

Jméno vysokoškolského učitele/učitelky:

Do rámečků student/ka vypracovává sebehodnocení k jednotlivým oblastem práce v literární výchově. Na škále 10 = zvládám zcela, 1 = vůbec nezvládám vyjadřuje míru zvládnutí daného souboru dovedností.

Pro učitele i studenty zde popisujeme kvality češtinářovy práce v literární výchově, a to ve dvou liniích:

a) Některé kvality je důležité mít popsány a vyjádřeny proto, že dlouhodobě **má na ně myslet jako na svou vizi dobrého učitele** praktikant i učitel. Má na ně pamatovat, když se rozhoduje o tom, **kterému pojetí výuky bude dávat jako učitel přednost**, když si ujasňuje a volí cíle výuky. Podle dlouhodobě sledovaných kvalit bude učitel posuzovat různé výukové situace, pomůcky, školní dokumenty, rady kolegů aj. Takové kvality působí dojmem, že jsou příliš „obecné“ nebo „ideální“ - a to je v pořádku. U nich nežadáme, aby jich praktikant konkrétně dosahoval, nemůžeme v jeho výuce hledat soustavné projevy jejich „splnění“.

Tyto kvality označujeme v následujícím souboru kvalit menším typem písma a poznámkou „(vize)“. Stojí vždy na samostatném řádku.

Například během fakultní praxe bude praktikant znát třídu a žáky jen krátce, a proto bude jen omezeně realizovat kvalitu v oblasti „2. Plánování výuky“ - v bodu 2.6 promyslí a v přípravě si přichystá úkoly s různou náročností, aby pomáhaly slabším žákům, pro které budou cíle a úkoly značně náročné, i kladly vyšší nároky na pro pokročilejší žáky, pro něž by úkoly mohly být příliš snadné - (vize). Avšak praktikant bude tento svůj cíl promýšlet systematicky, až nastoupí do zaměstnání jako učitel. A bude tento cíl naplňovat s narůstající zkušeností stále lépe po řadu let. Už během studia na fakultě však bude jako student, obeznámený včas se Souborem kvalit, na „vize“ myslet - musí se na jejich dosahování profesně připravovat.

Vedoucí učitel na praxi však může - pokud to realizovaný výstup nabízí - upozornit praktikanta na různé jednotlivosti v jeho práci, které spadají pod některý z dlouhodobých cílů, a ukazovat mu, čím dalším může praktikant k tomuto cíli postupovat v budoucnu...

Například v oblasti „3.3 Příprava čtenářského prostředí“ - „3.3.4 pokud je to možné, využívá knih v třídní knihovničce, přináší vlastní knihy, utváří klima stálé a přínosné přítomnosti knih kolem žáka - (vize)“. Vedoucí učitel může s praktikantem hovořit o tom, jak bylo účinné, že přinesl vlastní knihu, že pohovořil o svých osobních záznamech z četby této knihy, případně se učitel může ptát, zda praktikant vidí, jak nepřítomnost konkrétní knihy, z níž pochází úryvek, působila na žáky, atp.

b) Jiné kvality však by se však praktikant mohl během praxe snažit **skutečně realizovat**. Mohl by se připravovat a vystupovat tak, aby bylo patrné, že dané kvality buď dosahuje, nebo že o ni aspoň usiluje. O tom bude vědomě psát ve své reflexi. Vedoucí učitel bude o takové kvalitě hovořit s praktikantem a vyjádří to i v závěru praxe. Desetistupňová škála pro hodnocení naznačuje, že ani zde se nehledá úplné splnění nároků, a ovšem ani úplné selhání praktikanta.

Například v oblasti „2. Plánování výuky“, v bodu 2.1 „zdůvodní volbu cílů, obsahu i postupů výuky LV, a to ... c) podle povahy (podle didaktického potenciálu) slovesného nebo jiného textu, s nímž budou žáci ve výu-

kové jednotce pracovat – důkladně několikrát si text přečte (i nahlas), nepřeskočí žádnou nejasnost, ale poradí se“ může praktikant i učitel vždy, když se pracuje s textem, myslit na to, že hodina a text nesou nějaký smysl a k němu se mají žáci dopracovat. Praktikant bude také volit takový text, který dává dobrý smysl i žákovi. A bude sám jako učitel mít text dobře přečtený a jeho smysl pochopený, a to i v jeho hlubších úrovních. V reflexi a v hodnocení praxe se bude posuzovat, zda výběr aktivit v hodině je podřizován mimo jiné právě tomu záměru, aby žáci v dané hodině pochopili poselství textu či úryvku.

Student si před nástupem k praxi vybere (ve spolupráci s vedoucím učitelem ve škole) ze Souboru kvalit dvě, na které se v rámci oboru ČJL během praxe speciálně soustředí. Zejména o nich pak pojedná v závěrečné reflexi. (Některé kvality spíše pedagogické či obecně didaktické zde uvádíme **zeleně**.)

SOUBOR KVALIT STUDENTOVY PRÁCE:

1. Kontext literární výchovy a rozvoje čtenářství

Student/studentka:

1.1 Seznámí se s programem výuky v LV té třídy, v níž působí (přečte si učitelův tematický plán nebo jiný dokument jeho výukového programu, učitelovy zásady nebo přípravy atp.).

1.2 Zjišťuje si, které příležitosti, literární a čtenářské akce jeho třída v poslední době zažila a jak to souvisí s cílem a postupem jeho výuky. Seznamuje se s projekty, ve kterých daná škola zahrnuje i čtení.

1.3 U vedoucího učitele si zjišťuje situaci třídy. Informuje se, na jaké úrovni čtenářství učitel své žáky vidí a do jaké míry už zvládají chystanou metodu nebo látku. Ptá se na specifické potřeby žáků z hlediska čtení a práce s literaturou. Informuje se u učitele o rodinném čtenářském zázemí žáka s problémy.

1.4 Informuje se o způsobech spolupráce učitele a rodičů v rozvoji čtenářství.

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:
Klikněte sem a запиšte svůj text.
Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků na přípravu výuky v oddílu 1.

2. Plánování výuky

Student/studentka sleduje, zda ve své přípravě na výuku LV vždy:

2.1 zdůvodní volbu cílů, obsahu i postupů výuky LV, a to

a) podle ŠVP či tematického plánu (vzhledem k dosavadnímu i následujícímu programu učitele) – předem se s ním seznámí;

b) podle potřeb třídy (vzhledem k vývojovým možnostem žáků dané třídy, také s ohledem na rozdíly ve vyspělosti žáků) – (víze).

Na potřeby a úroveň žáků se doptá vedoucího učitele a sleduje to v úvodních hospitacích;

c) podle povahy (podle didaktického potenciálu) slovesného nebo jiného textu, s nímž budou žáci ve výukové jednotce pracovat – důkladně několikrát si text přečte (i nahlas), nepřeskočí žádnou nejasnost, ale poradí se;

2.2 u konkrétní vyučovací jednotky promyslí a v přípravě hodiny vyjádří

a) nosnou myšlenku nebo významný prožitek (u beletrie), centrální pojem či generalizaci (u textu naučného) – jaké sdělení text vlastně volá na svého čtenáře, nebo o kterém hlavním pojmu pojednává, jakou zobecněnou „pravdu“ dokládá nebo tvrdí.

(Např. vyprávění psa Baryka o krtkovi nese myšlenku, že v přírodě má každý tvor své místo, ať se to člověku líbí, nebo ne. Naučný text o formách vlády ve středověku pojednává o pojmu „omezení panovnické moci“. Text porovnávající život Eskymáků a australských aboriginů může vést ke generalizaci, k zobecnění „vykonáváním zdánlivě neúčinných rituálů si skupiny regulují své nevědomé praktické jednání tak, aby dlouhodobě přežily v daných podmínkách.“)

b) cíle, jichž má žák dosáhnout nebo se k nim přiblížit v dané výukové jednotce (cíle volí v souladu s bodem 1a) – formuluje si je slovesy, která vyjadřují, čeho žák dosáhl, nikoli jako názvy učiva.

(Cílem bude například to, že žák v 4. ročníku rozpozná, že Werichova autorská pohádka se vzdaluje pohádce klasické tím, že zapojuje do děje předměty, činy nebo slova, která existují až dnes a nikoli „před dávnými časy“ - např. motiv jízdy na mopedu. A k tomuto zjištění si žák uvědomí, jak na něj moderní prvek působí. Jako cíl tedy nebude formulováno „rysy moderní pohádky“, nýbrž žákova operace s těmito rysy: rozpoznal je a objasnil, co nového pro jeho čtení znamenaly, atp.)

c) konkrétně zformulované zadání některé úlohy, jejíž plnění poslouží jako důkaz o učení žáka – takové zadání, z něhož vzejde u každého žáka něco, z čeho bude přímo patrné, jak daleko je od cíle.

(Například v práci s Werichovou pohádkou „Najdi v textu a vypiš aspoň 3 místa, která by v pohádce od Boženy Němcové nejspíš být nemohla (předměty, činy, slova), a vysvětli, co si o takových místech myslíš“.)

2.3 promyslí průběžné aktivity žáků, vybere a organizuje vhodné postupy nebo metody a řídí i svou učitelskou činnost v hodině tak, aby práce mířila k stanovenému cíli nebo cílům a neodchylovala se od tohoto směřování. Píše si konkrétní znění zadání, jimiž žákům takové činnosti a úkoly uloží;

2.4 připraví zvolené aktivity (před čtením, při čtení i po něm) tak, aby v hodině bylo pro žáky dost času kvalitně číst a chápat text, pracovat v aktivitách i reflektovat, čeho se dočetli i jak pracovali.

2.5 Posoudí své cíle i formulace všech zadání podle toho, jestli bude každý žák chápat, jaký dávají smysl a jak k sobě patří; zařazuje takové úkoly, aby se každý žák v hodině s textem realizoval (aby zapojoval svou zkušenost, poznal něco nového, utvářel své názory, pojmenoval a sdílel prožitky, sdílel s druhými své problémy se čtením a s porozuměním, hledal podporu či ji k tomu druhým poskytoval);

2.6 promyslí a v přípravě si přichystá úkoly s různou náročností, aby pomáhaly slabším žákům, pro které budou cíle a úkoly značně náročné, i kladly vyšší nároky na pro pokročilejší žáky, pro něž by úkoly mohly být příliš snadné - (víze);

Sebehodnocení studenta/studentky ve výše uvedených bodech 2.1-2.5, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:
Klikněte sem a zapište svůj text.
Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků na plánování výuky v oddílu 2. Ke dvěma bodům vyberte po příkladu ze své výuky a konkrétně je popište a reflektujte.

3. Komunikace, přemýšlení i prožívání, péče o prostředí pro čtení a učení

3.1 Komunikativní dovednosti

Student/studentka:

3.1.1 Při výuce používá spisovnou češtinu. Vyjadřuje se jazykem srozumitelným pro žáky.

Od žáků požaduje vyjadřování srozumitelné, přiměřeně kultivované a jak jen možno spisovné – (vize).

3.1.2 Vhodně využívá prostředky neverbální komunikace (např. vědomý oční kontakt, úsměv, přátelskou, vstřícnou gestikulaci, pohyb po třídě, respekt k zóně osobního prostoru) a vede k tomu žáky při jejich prezentaci ve třídě.

3.1.3 Dává dostatečný prostor pro čtení, přemýšlení i sdílení všem žákům (snaží se, aby každý žák mohl číst, přemýšlet či prožívat a účastnit se sdílení), oslovuje ve třídě jak ty, kteří návrhy nebo odpovědi sami nabízejí, tak ty, které je třeba povzbudit.

Organizuje příležitosti pro časté sdílení mezi žáky – (vize).

3.1.4 Systematicky vede žáky k tomu, aby se učili nad textem a úkolem soustředěně hovořit o jeho významech a celkovém smyslu, i o svém prožitku a o tom, jak se jim četlo. Dbá o kultivované prezentování i pozorné vnímání toho, co každý žák říká. Nabízí a vyučuje rozmanité způsoby prezentování jejich poznatků, názorů, otázek. Pomáhá žákům utvořit si publikum, když chtějí druhým něco sdělit – (vize).

3.1.5 Klade otevřené otázky, které aktivizují vyšší úroveň myšlení a vyžadují souvislý mluvní projev žáka (Proč..., Co by se stalo, kdyby..., Jak bys vysvětlil, že... Jak hodnotíš..., Jaký je tvůj názor na...?). Pomáhá žákům dotáhnout nebo upřesnit jejich odpověď. Povzbuzuje žáky k tvorbě a formulování otázek, oceňuje chuť se ptát, vytváří klima zkoumání, tázání a hledání odpovědí.

3.2 Rozvíjení pozitivního sociálního klimatu třídy

3.2.1 Vytváří prostředí vzájemné úcty a respektu – (vize).

3.2.2 Pracuje s pravidly, která třída má pro dodržování řádu soužití a chování ve třídě. Uvážlivě odlišuje případy, kdy žák svévolně narušuje práci třídy, od situací, kdy žák (snad neobratně) vyjadřuje, čemu neporozuměl, kdy navrhuje, co by chtěl v probírané látce sám udělat, kdy se svým řešením odlišuje od učitelovy původní představy – (vize).

Při projevech nekázně a rušení se nejprve snaží pochopit příčiny takového chování, pomáhá žákovi nabídkou dopomoci při plnění úkolu nebo zadáním zajímavějšího úkolu, a až nakonec sahá k dohodnutým sankcím – (vize).

3.2.3 Do výuky vědomě zařazuje takové texty, cíle, činnosti a strategie, které napomáhají vzbudit zájem a zvědavost, rozvíjet spolupráci, pozitivní vztahy ve třídě, a pomáhají začlenit se žákům izolovaným, odmítaným třídou apod. Pokud možno zadává práci tak, aby si žák mohl vybrat mezi několika zadáními.

3.3 Příprava podnětného čtenářského prostředí

3.3.1 Přizpůsobuje uspořádání třídy plánovaným činnostem, např. dbá, aby spolupracující žáci seděli tvář v tvář, aby při diskuzi žáci viděli na druhé, vede žáky, aby ten, kdo prezentuje svou odpověď, se obracel ke třídě a nikoli jen k učitelí;

3.3.2 k naplánované výuce obstarává potřebné materiály (texty, projekce, audio) tak, aby je měl na dosah a pohotově každý žák;

3.3.3 materiály pro práci v hodině poskytuje v takové úpravě, která napomáhá hladkému průběhu práce (čitelné, číslované, seřazené, označené atd.);

3.3.4 pokud je to možné, využívá knih v třídní knihovničce, přináší vlastní knihy, utváří klima stálé a přínosné přítomnosti knih kolem žáka – (vize).

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:

Klikněte sem a zapište svůj text.

Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků v oddílu 3.
K pododdílům 3.1, 3.2 a 3.3 vyberte po příkladu ze své výuky a konkrétně je popište a reflektujte.

4. Rozvíjení čtenářství

4.1 Při plánování a vedení výuky projevuje obeznámenost (jak ji získal studiem na fakultě)

4.1.1 s principy čtenářské gramotnosti, čtenářských dovedností a strategií,

4.1.2 s metodami rozvíjení čtenářství a s metodami, které podporují čtení s porozuměním a budování smyslu čteného;

4.2 Při přípravě a vedení výuky nereplikuje zaběhané a mechanické postupy (např. hlasité předčítání žáků větu po větě), ale cíleně zkouší, jak žáky seznámit s uplatňováním alespoň základních čtenářských strategií. Umožňuje žákům hovořit spolu o své četbě.

Pomáhá žákům najít motivaci k těmto hovorům, sám nabízí své čtenářské zkušenosti - (**vize**);

4.3 hledá podnětný text přínosný pro literárněvýchovné cíle a přiměřený věku žáků;

4.4 ve výuce modeluje žákům před provedením zadaného úkolu své myšlení a postup při čtení nebo při plnění úkolu; modeluje také uvažování o výběru textu.

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:

Klikněte sem a zapište svůj text.

Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků na rozvíjení čtenářství v oddílu 4.

5. Řízení učebních procesů

Student/studentka:

5.1 Ve výuce podle svých příprav vědomě usiluje, aby pracoval a učil se každý žák - formuluje zadání osobně jednotlivci, nesbírá odpovědi jen od „hlásičů“,

hledá postupné kroky, které dopomáhají slabým, atp. - (**vize**);

5.2 využívá tabuli k zapisování zadání či otázek, snosu od žáků, grafickému znázorňování souvislostí, podoby slov a tvarů, vlastních jmen autorů a děl atd.;

5.3 dává žákům čas a podněty k propojování zkušeností s obsahem čteného i s jejich čtenářskou zkušeností;

5.4 předkládá četbu a čtenářské úkoly jako příležitost k individuálnímu a zároveň i společně sdílenému hledání významů a smyslu textu a ke sdílení zážitku - (**vize**);

5.5 snaží se alespoň v možnostech daných didaktickou praxí a vybraným textem propojit ve výuce literární výchovu (čtení), a to

a) s žakovým psaním (učí psát si zápisky, deníček, podvojný zápisník, osobní záznamy z četby)

Nechává žáky hojně psát souvislé texty týkající se četby a požaduje kultivované spisovné vyjadřování a správnost - (**vize**);

b) s průpravou k výstižnému pojmenování, k dobré formulaci vět – **(vize)**;

c) se souvislostmi dobovými (s kulturou dneška nebo minulosti) a s příhodnými literárními pojmy (aby si žák dokázal všimnout literárních prostředků podstatných pro čtený text a uměl se o něm dorozumívat, aby chápal rozdíl mezi realitou a fikcí a mezi běžným a uměleckým jazykem) – **(vize)**;

5.6 využívá žákových zkušeností v psaní k lepšímu chápání výstavby a významů čteného textu; jevy gramatické a pravopisné dokládá příklady z aktuální četby a naopak, při čtení literárního textu učí žáky si všimnout toho, co pro působení i význam přináší různé prostředky gramatické atd. – **(vize)**;

5.7 učí, že sdílení, porovnávání a ladění názorů i dojmů a interpretací literárního textu je součástí čtení a čtenářství (aniž by vyžadoval/a zapamatování jednotných, učebnicových výkladů smyslu literárních děl) – **(vize)**.

5.8 Dává v hodině najevo, že vítá žákovu vlastní aktivitu a projevuje respekt k žákovu vnímání textu.

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:

Klikněte sem a zapište svůj text.

Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků na řízení učebních procesů v oddílu 5. Ke dvěma bodům vyberte po příkladu ze své výuky a konkrétně je popište a reflektujte.

6. Hodnocení práce žáků

Student/studentka:

6.1 Při plánování hodiny promýšlí úlohy, z nichž žák i učitel poznají, jak žák pokročil k cíli hodiny, snaží se najít způsob, jímž by žákům své hodnocení sdělil/a tak, aby jim tím pomáhal/la (zadání jako důkazy o učení).

6.2 Předem zprostředkovává žákům kritéria hodnocení pro úlohu, ve které budou žáci moci poznat, jak daleko již došli k cíli hodiny, (žáci se dozvědí, které kvality práce se tentokrát sledují, případně jakou mají jednotlivá kritéria váhu v celkovém hodnocení, umožňuje žákům podílet se na jejich výběru nebo i vytváření).

6.3 Vyhodnocuje průběžně učební činnosti a chování žáků popisným jazykem, aby pomáhal/a sobě k dalšímu plánování a zlepšování výuky, i žákovi k zlepšování jeho další práce, pomáhá žákovi najít strategie ke zlepšení (co je vhodné znovu využívat, co potřeba změnit, zlepšit), chybu žáka vyhodnocuje jako příležitost k společnému uvažování o jejích příčinách a možnostech nápravy – **(vize)**.

6.4 Omezuje vynášení autoritativních soudů o textu, o práci žáka, o jeho závěrech nebo prožitcích.

Svým hodnocením modeluje žákům, jak se hledá přijatelná rovnováha mezi nejistotou a oprávněností soudu, interpretace, závěru – **(vize)**.

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:

Klikněte sem a zapište svůj text.

Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí hodnocení práce žáků v oddílu 6. Přiložte kopie dvou žákovských prací (zdařilé a slabé) s Vaším hodnotícím komentářem.

7. Reflexe výuky

Student/studentka:

7.1 Po každé odučené vyučovací jednotce (vyučovací hodině, bloku, vyučovacím týdnem) věnuje dostatečné množství času reflexi: vyhodnocuje zvolené strategie, metody a organizaci vyučování, vzhledem k plánovaným cílům výuky, ale i jejich dosažení. Při reflexi také zohledňuje své pocity z výuky a z interakce s žáky.

7.2 Nad svými poznatky z reflexe i z hodnocení práce žáků navrhuje, jak bude postupovat příště.

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:
Klikněte sem a zapište svůj text.
Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí reflexe výuky v bodu 7.

8. Profesionální rozvoj

Student/studentka:

8.1 Průběžně reflektuje realizaci své výuky, je schopen popsat, analyzovat a vysvětlit důvody svého profesního jednání, případně navrhnout alternativní způsoby práce.

8.2 Na základě reflexe plánuje další výuku i svůj další profesní růst – (vize).

8.3 Své odborné problémy sdílí s kolegy-praktikanty, s vedoucím učitelem praxe, s učiteli z katedry apod.

Uvědomuje si, že se stává členem profesní komunity učitelů a že v budoucnu bude součástí týmu své školy/učitelského sboru. V komunikaci s učiteli školy jedná s respektem i sebedůvěrou dospělého – (vize).

8.4 Vědomě volí mezi pracnějšími a méně pracnými přípravami a postupy ve výuce, aby své úkoly zvládal a přitom nevyučoval mechanicky, nepodnětně, nudně. Stará se o to, jak pečovat o psychohygienu i hlasovou hygienu – (vize).

8.5 Zakládá si své profesní portfolio (jeho součástí mohou být užitečné a inspirativní primární i sekundární texty, další užitečné pomůcky, struktury hodin, popis nápaditých aktivit či metod, okomentované práce žáků apod.).

Sebehodnocení studenta/studentky, argumenty, způsoby dalšího rozvoje:
Klikněte sem a zapište svůj text.
Klikněte sem a na škále 10–1 vystihněte míru svého celkového zvládnutí nároků na profesní rozvoj v oddílu 8. Stručně formulujte výhled pro svůj další profesní rozvoj.

9. Závěrečné vyjádření studenta/studentky k absolvované praxi

Klikněte sem a zadejte text.

10. Hodnocení studenta/studentky učiteli - na samostatném listu doplní učitel podle Hodnotící škály profesního rámce KČL.